KUNTALIITTO | Kommun-förbundet

Anu Wikman-Immonen

LAUSUNTO
9.11.2021
Dnro 1040/03.01.00/2021

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
11.11.2021

VNS 6/2021 vp Valtioneuvoston selonteko kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt Kuntaliitolta lausuntoa valtioneuvoston selonteosta kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista. Selonteon tavoitteena on kotoutumisen edistämisen kehittäminen siten, että maahanmuuttajien osallisuus yhteiskunnassa voidaan varmistaa ja yhteiskunnan isoihin murroksiin, kuten työikäisen väestön vähenemiseen vastaamisessa hyödyntää myös maahanmuuttajien osaamista. Selonteossa vastataan myös eduskunnan tarkastusvaliokunnan mietinnön (TrVM 6/2018) kannanottoihin ja pääministeri Marinin hallituksen ohjelman kotoutumista koskevien linjausten toimeenpanoon. Eduskunnan tarkastusvaliokunta on mietinnössään edellyttänyt, että kotoutumislaki uudistetaan kokonaisuudessaan selonteon eduskuntakäsittelyn pohjalta. Selonteossa esitetään lähtökohtia kotouttamisen järjestämisvastuisiin huomioitavaksi kotoutumislain kokonaisuudistuksessa.

Kotoutumisen edistämisen valtavirtaistaminen

Kotoutumisen edistämisestä annetun lain uudistaminen

Kuntaliitto korostaa, että uudessa kotoutumislaissa on määriteltävä selkeästi eri viranomaisten toimivalta ja vastuut sekä toiminnan rahoitus. On pidettävä huolta siitä, että uudessa laissa osoitetaan tehtävien hoitoon riittävät resurssit. Lainsäädännön uudistamisen tavoitteet jäävät muutoin käytännössä saavuttamatta. Myös työperusteisten maahanmuuttajien, perheenjäsenten ja opiskelijoiden palvelujen järjestäminen on otettava huomioon rahoituskysymyksenä. Kotoutumislain uudistuksen tulee nivoutua muihin vireillä oleviin uudistuksiin, kuten esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukseen sekä työllisyyden edistämisen kuntakokeiluihin ja TE-palvelut 2024 -uudistukseen.

Kuntien kotouttamistoimilla on ratkaiseva merkitys maahanmuuttajien integroitumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan. Kotoutuminen on laaja-alainen prosessi, johon sisältyy kielitaidon lisäksi työllistyminen, asuminen ja vapaa-aika, osallisuus, syrjimättömyys, oikeus koulutukseen sekä sosiaali- ja terveyspalvelut. Kotouttamiseen suunnatut resurssi tuovat myöhemmin

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

säästöjä toimeentulo- ja työllisyysmenoissa sekä syrjäytymisen hoidossa. Maahanmuuttajien kaikenlainen osallisuus yhteiskunnassa vahvistaa kuntien sosiaalista kestävyyttä.

Kuntaliitto painottaa, että kotoutumisen edistäminen on monien eri viranomaisten ja toimijoiden yhteistyötä. Tiedonvaihto viranomaisten välillä on varmistettava. Kaupungit ja kunnat ovat hyvin erilaisia. Kuntien, tulevien hyvinvointialueiden ja valtion tulee voida sopia yhteistyöstä ja kotoutumista tukevien tehtävien järjestämisestä paikallisesti. Tarvitaan joustavaa lainsäädäntöä, joka ottaa huomioon kuntien olosuhteet ja maahanmuuttajien tarpeet.

Kuntien rooli kotoutumisen ja työllistymisen edistämisessä

Selonteossa kotoutumisen edistämisen vastuukysymykset on kytketty valmistelussa oleviin sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukseen ja työllisyyden hoidon vastuiden uudistamiseen/siirtoon kunnille. Selonteossa edotetaan, että päävastuu työmarkkinoille pyrkivien työikäisten kotoutumisen edistämisestä olisi työllisyyspalveluilla riippumatta siitä, mikä taho työllisyyspalveluista vastaa. Työllisyyspalveluiden siirtyessä kuntien vastuulle, kunnille siirtyy samalla vastuu työttömänä työnhakijana olevien maahanmuuttajien kotoutumisen edistämisestä. Päävastuu työvoiman ulkopuolella olevien työikäisten kotoutumisen edistämisestä olisi kunnalla. Kunnalla olisi vastuu kansainvälistä suojelua saavien vastaanotosta ja kuntaan muuton alkuvaiheen palveluiden järjestämisestä.

Selonteon ehdotusten mukaan kunnalle jäisi vastuu kotoutumisen edistämisestä ja koordinoinnista. Ehdotusten mukaan kunnalle luotaisiin vastuu siitä, että kotoutujan palvelutarve tulee kokonaisvaltaisesti arvioiduksi. Kansainvälistä suojelua saavat tulisi ohjata pääsääntöisesti ja alaikäisinä ilman huoltajaa maahan tulleet lapset ja nuoret aina myös sosiaalihuoltolain mukaiseen palvelutarvearvioon. Kuntaliitto kiinnittää huomiota siihen, että sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen jälkeen kunnissa ei välttämättä enää ole sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia.

Selonteon mukaan työmarkkinoille suuntaavien maahanmuuttajien kotoutumisprosessia voidaan pitää perusteltuna kytkeä jatkossakin työllisyyspalveluihin järjestäjätahosta riippumatta. Kunta olisi perusteltu taho vastaamaan työvoiman ulkopuolella olevien ryhmien tavoittamisesta ja ohjauksesta.

Kuntaliitto toteaa, että kotouttaminen ja työllisyyden hoito liittyvät kiinteästi yhteen. Kotouttamispalveluiden kokonaisvastuun siirtäminen kunnille olisi sopusoinnussa kuntien roolin lisäämiselle työllisyyspalveluissa. Onnistunut

siirto kotouttamispalveluiden kokonaisvastuusta kunnille riippuu palveluiden riittävästä resursoinnista sekä työllisyyspalveluiden organisointia koskevista päätöksistä. On tärkeää selvittää uudistusehdotuksen kustannusvaikutukset. Kun kunnille annetaan tehtäviä, on rahoitusperiaatteen mukaan huolehdittava siitä, että kunnilla on myös tosiasialliset taloudelliset edellytykset suoriutua tehtävistään.

Kotoutumisen edistäminen ja maahanmuuttajien palvelujen järjestäminen edellyttävät huolellista palvelujen yhteensovittamista, moniammatillisia palveluja, saavutettavuutta ja koko kohderyhmän tavoittamista. Kunnalla on parhaat edellytykset tavoittaa maahanmuuttajat sekä vastata palvelutarpeeseen monialaisella yhteistyöllä silloin, kun yhteistyö tulevien hyvinvointialueiden ja muiden viranomaisten kanssa on sujuvaa.

Nopeutetaan kotoutumisen käynnistymistä

Vastaanottokeskuksessa tehtävä esikotouttava työ

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että turvapaikanhakijoille järjestetään riittävästi työ- ja opintotoimintaa, jotta heidän aktiivisuutensa säilyy. Kuntaliitto ei kannata termin ”esikotouttava toiminta” käyttöönottoa, sillä se voi aiheuttaa sekaannusta oleskelulupaprosessin aikana. Kuntaliiton mielestä nykyinen termi ”työ- ja opintotoiminta” on hyvä. Suomalaisen yhteiskunnan arvoja ja toimintaperiaatteita on tärkeää korostaa työ- ja opintotoiminnan sisällöissä.

Kansainvälistä suojelua saavien kuntiin ohjaus

Tällä hetkellä kuntiin siirtyy ilman kunnan ja ELY-keskuksen välistä sopimusta enemmän oleskeluluvan saaneita, kuin mitä kunnat ovat omissa suunnitelmissaan valmistautuneet ja päättäneet ottaa vastaan. Kuntaliitto painottaa, että oleskeluluvan saaneen siirtyminen vastaanottokeskuksesta kuntaan on oltava hallittua. Kuntaliitto pitää ehdottoman tärkeänä, että oleskeluluvan saaneiden siirtyminen kuntiin tapahtuu ”saattaen” tiiviissä yhteistyössä vastaanottokeskuksen, kunnan ja ELY-keskuksen kanssa. Sen lisäksi, että kartoitetaan eri alueiden asunto- ja koulutuspaikkatilanteet, alueella on pystyttävä järjestämään riittävästi työvoimakoulutuksena järjestettävää kotoutumiskoulutusta. Valtion tulee varmistaa kotouttamistoimien riittävä resursointi.

Valtio maksaa kunnille laskennallisia korvauksia kiintiöpakolaisten ja oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden vastaanottamisesta. Kunnilta saadun palautteen mukaan laskennallisten korvausten taso ei ole riittävä. Korvaukset eivät enää vastaa palvelutuotannosta aiheutuneita kustannuksia.

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että laskennalliset korvaukset korotetaan vastaamaan kustannuksia.

Parannetaan matalan kynnyksen tiedon, neuvonnan ja ohjauksen saatavuutta maahanmuuttajille

Ohjaus- ja neuvontatoiminnan tavoitteena on tukea ja nopeuttaa kotoutumista ohjaamalla asiakkaita toimimaan yhteiskunnassa ja tarvittaviin moninaisiin palveluihin. Kunnat järjestävät ohjaus- ja neuvontapalvelua usealla eri kielellä maahanmuuttajille kunnan omalla rahoituksella, hankerahoituksella sekä kansainvälistä suojelua saavien vastaanotosta kunnalle maksettavilla laskennallisilla korvauksilla. Kuntaliitto pitää tärkeänä sitä, että ohjaus- ja neuvontapalveluiden toiminnan vakinaistamiseen ja kehittämiseen osoitetaan pysyvä rahoitus. On tärkeää turvata omakielisen yhteiskuntaorientaation sekä ohjauksen ja neuvonnan toteuttaminen erityisesti maahan asettumisen alkuvaiheessa.

Luodaan kotoutumisohjelma alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi

Kuntaliitto toteaa, että selonteossa esitetty kotoutumisohjelma luo mahdollisuuksia suunnitelmalliselle kotoutumisen alkuvaiheelle. On tärkeää määritellä selkeästi eri viranomaisten vastuut kotoutumisohjelman järjestämisessä. Kotoutumisohjelman järjestämiseen liittyy kunnille uusia tehtäviä, kuten esim. johdantojakson järjestäminen. Kuntaliitto pitää tärkeänä sitä, että selonteossa on kiinnitetty huomiota kotoutumisen edistämisen resurssointiin sekä uusien, kunnille lainsäädännöllä annettavien tehtävien kustannusten korvaamiseen.

Kotoutumisohjelman kohderyhmä on laaja. Tämä on otettava huomioon uudistuksen resurssoinnissa. Johdantojaksoa järjestettäessä on huomioitava myös, etteivät ryhmät ole liian heterogeenisia eikä odotusaika kotoutumisohjelman alkamiseen ole liian pitkä ja että kotouttavia palveluja voidaan järjestää riittävästi. Kohderyhmän tunnistamisen kannalta on tärkeää saada riittävät tiedot muilta viranomaisilta, esim. KELAlta.

Kuntaliitto toteaa, että selonteossa esitetty vastuu kotoutumisohjelmaan ohjaamisesta on epäselvä. Tätä on syytä tarkentaa. Olisi myös harkittava, miten maahanmuuttaja voitaisiin oleskeluluvan saamisen yhteydessä riittävän tehokkaasti sitouttaa kotoutumisohjelmaan. On selvitettävä lisäksi, miten maahanmuuttaja saa tiedon kotoutumisohjelmasta ja miten kotoutumisohjelma maahanmuuttajalle järjestetään.

Alkukartoituksen ja kotoutumissuunnitelman valtakunnallinen malli ja seuranta sekä monikielinen yhteiskuntaorientaatio ovat kannatettavia.

Alkuvaiheen asiakastietojärjestelmän käyttöönoton ja kehittämisen selvitys on tarpeellinen.

Kotoutumisohjelman kesto

Kuntaliitto katsoo, että kotoutumisohjelman pituuden pitää perustua maahanmuuttajan tarpeisiin. Kaksikin vuotta voi olla joillekin kotoutujille liian lyhyt aika. Kuntaliitto ei kannata tarkastusvaliokunnan ehdottamaa kotoutumisajan lyhentämistä pääsääntöisesti yhteen vuoteen. On hyvä, että selonteossa esitetään mahdollisuuksia kotoutumisajan joustavuuden lisäämiseksi.

Maahanmuuttajan kotoutumisaika on hyvin yksilöllinen. Kuntien kokemusten mukaan kotoutuminen vie eri pituisia aikoja. Hitaammin edistyvät tarvitsevat panostusta perustaitoihin, kielen oppimiseen, työelämään ja arjen hallintaan liittyvien asioiden omaksumiseen. Kuntaliiton näkemyksen mukaan maahanmuuttajille on tärkeää luoda henkilökohtainen ja työelämälähtöinen polku, jolla nopeutetaan maahanmuuttajien kotoutumista. Tämä edellyttää viranomaisten ja muiden toimijoiden yhteistyötä yli sektorirajojen. On myös perusteltua, että valtavirtapalvelut vastaavat maahanmuuttajien tarpeisiin.

Kotoutumiskoulutus

Selonteossa käsitellään laajasti kotoutumiskoulutuksen uudistamista. Kuntaliitto toteaa, että kotouttamisen haasteisiin on pyrittävä vastaamaan joustavilla, maahanmuuttajan nopeaa työllistymistä ja osallisuutta tukevilla malleilla. Työvoimakoulutuksena ja omaehtoisena koulutuksena toteutettavat kotoutumiskoulutukset ovat oppivelvollisuusiän ylittäneiden maahanmuuttajien tärkeimmät kotouttamisen välineet.

Kuntaliitto pitää hyvänä sitä, että aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet uudistetaan. Erityisesti heikot valmiudet omaavien maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen järjestämisen tulee tapahtua riittävän pitkäjänteisesti. Näin kotoutumiskoulutuksen järjestäjät voivat kehittää toimintaansa koulutussisältöjen, oppimisympäristöjen ja henkilöstön osalta. Kotoutumiskoulutuksessa kielitaidon arvioinnilla on tärkeä merkitys. Mikäli maahanmuuttaja ei saavuta osaamistavoitteita, hänen tulee jatkaa kieliopintoja.

Kuntaliitto toteaa, että maahanmuuttajien aikaisempaa koulutusta ja osaamista ei ole kyetty täysin hyödyntämään. Maahanmuuttajien koulutuksen tunnustaminen ja aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen nopeuttavat oikeaan ammattialaan ja koulutukseen hakeutumista. Maahanmuuttajille

tulisi voida tarjota nykyistä enemmän ammattialakohtaista kotoutumiskoulutusta. Työtä ja kielikoulutusta yhdistäviä kotoutumiskoulutuksen muotoja on tarpeen edelleen kehittää.

Selonteossa esitetään kotoutumiskoulutuksen lähtötaso- ja päättöarvioinnin yhdenmukaistamista ja kansallista mallia suomeksi ja ruotsiksi. Kuntaliitto kannattaa tätä esitystä.

Kuntaliitto esittää, että selvitetään mahdollisuus rakentaa ammatillisen koulutuksen koulutus- ja tutkintojärjestelmään selkeä kotoutumista edistävä kokonaisuus, jota voitaisiin hyödyntää omaehtoisena kotoutumiskoulutuksena. Tästä koulutuskokonaisuudesta tulisi kotoutujia voida ohjata joko työhön, työllistymistä edistävään ammatillisen koulutukseen tai muihin jatko-opintoihin. Valtion talousarvioon tulisi varata ammatilliseen koulutukseen riittävät määrärahat omaehtoisen kotouttamiskoulutuksen järjestämiseen.

Lukutaitokoulutus ja muu kotoutumissuunnitelmaan sisältyvä vapaan sivistystyön maahanmuuttajakoulutus

Kuntaliiton mielestä toimenpiteet selonteossa vapaasta sivistystyöstä ja aikuisten perusopetuksesta ovat perusteltuja ja kannatettavia. Kotoutumissuunnitelmaa edellyttävän koulutuksen rahoituksen korjaaminen on välttämätöntä tämän koulutuksen ja muun vapaan sivistystyön koulutuksen saatavuuden turvaamiseksi. Vapaan sivistystyön koulutuksessa on mahdollista järjestää joustavia ja työn ohessa toteutettavia oppimismahdollisuuksia. Vapaan sivistystyön koulutukseen kytkeytyvää ohjausta sekä etsivää ja hakevaa toimintaa olisi tarpeen arvioida ja kehittää. Tällä voitaisiin edistää kohderyhmien, kuten kotivanhempien, tavoittamista koulutuspalveluihin.

Kuntaliitto pitää erittäin myönteisenä sitä, että lukutaitokoulutuksen rahoitusta ollaan lisäämässä valtion vuoden 2022 budjettiin ja erottamassa erilliseksi valtionosuudeksi vapaan sivistystyön oppilaitoksille. Kuntaliitto esittää huolensa nk. kotoutumisajan ylittäneiden maahanmuuttajien koulutustarpeeseen vastaamisesta vapaassa sivistystyössä. Se edellyttäisi vakinaista rahoitusta. Tämän koulutustarpeen arvioidaan kasvavan etenkin silloin, jos kotoutumisaikaa lyhennetään.

Aikuisten perusopetus

Kuntaliitto katsoo, että aikuisten perusopetuksessa opiskelevien jo lähtö- tai kotimaassaan hankitun osaamisen tunnistamisella on tärkeä merkitys esimerkiksi opiskelijan motivaatioon. On tärkeää, että luotaisiin linjaukset ja

ohjeet siihen, miten tunnistetulla osaamisella voitaisiin korvata joitakin opintokokonaisuuksia aikuisten perusopetuksessa. Tällöin opiskelija ei joutuisi enää suorittamaan hyväksyttävää osaamistaan uudelleen Suomessa.

Kuntaliitto korostaa opettajien täydennyskoulutuksen merkitystä aikuisten perusopetuksessa. On tärkeää, että täydennyskoulutusta on saatavilla sekä suomeksi että ruotsiksi. On huomattava, että esimerkiksi svenska som andra språk -opetus poikkeaa suomi toisena kielenä -opetuksesta. Tästä syystä opettajien osaamisen kehittämiseksi on eräässä kunnassa aloitettu yhteistyö Stockholms Universitetin kanssa. Koronapandemian vuoksi tätä yhteistyötä on toteutettu ja kehitetty etäkoulutuksena. Tällaisia esimerkkejä olisi hyvä nostaa esille ja kehittää rahoitusmahdollisuuksia koulutukseen osallistumiseen ja yhteistyön kehittämiseksi.

Kuntaliitto toteaa, että nuoria ja nuoria aikuisia on paikoin ollut vaikea ohjata aikuisten perusopetukseen, koska useat heistä haluavat lukioon suunnatakseen sieltä nopeammin jatko-opintoihin. Aikuisten perusopetuksen suorittamisen jälkeen nuoret aikuiset usein katsovat olevansa jäljessä muista ikäisistään. Lukiokoulutus voi kuitenkin olla hyvin haastavaa vielä lukion valmistavan opetuksen jälkeenkin, mikäli opiskelijalla ei ole riittävästi osaamista ja tai kielitaitoa.

Yleisesti Kuntaliitto toteaa, että perusopetukseen valmistavan opetuksen määrä ei aina kaikille oppilaille ole riittävä. Olisi tarpeen, että valmistavassa opetuksessa voisi joustavasti jatkaa pidempään kuin tällä hetkellä, mikäli oppilaalla on tähän tarve ennen yleisopetukseen siirtymistä. Perusopetuksen valmistavan opetuksen rahoituksessa tulisi myös ottaa huomioon useamman opettajan palkkaaminen. Tämä mahdollistaisi oppilaiden paremman henkilökohtaisen oppimisen tuen ja ohjauksen.

Osaamisen kehittämisellä ja työelämän vastaanottavuudella nopeammin työelämään

Kuntaliitto toteaa, että osaavan työvoiman saatavuuden ennakoidaan olevan yksi keskeisimpiä menestymiseen ja toimintaedellytyksiin vaikuttavia tekijöitä tulevina vuosina. Työntekijöitä eläköityy enemmän kuin uutta työvoimaa tulee työmarkkinoille, ja työvoimapulaa sekä tarvetta työperusteiseen maahanmuuttoon on lähes koko Suomessa. On tärkeää, että selonteossa otetaan huomioon yritysten työvoimatarve. Sen lisäksi tulee kiinnittää huomiota kuntasektorin työvoimatarpeeseen, erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon aloilla.

Osaavan työvoiman varmistamiseksi maahanmuuttajien osaamisen sujuva ja viivytyksetön tunnistaminen sekä koulutuksen tunnustaminen tulisi ottaa

huomioon maahanmuuttajien työllistymistä tukevien palvelujärjestelmien ja -rakenteiden kehittämisessä. On tärkeää, että eri ammattialojen pätevöitymiskoulutustarjontaa kehitetään. On tarpeen hyödyntää hyviä kokemuksia myös sote-alalla ja osoittaa toiminnalle pysyvä rahoitus.

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että maahanmuuttajanaisten erilaiset lähtökohdat huomioidaan työllisyys- ja kotouttamispalveluissa. Maahanmuuttajanaisten koulutustaustat ovat hyvin erilaiset. Työmarkkinoiden ulkopuolella on myös korkeasti koulutettuja maahanmuuttajanaisia. Kaikkien maahanmuuttajanaisten muuria osallistua työmarkkinoille tulee madaltaa eri tavoin, esim. koulutusta kehittämällä ja työllisyyden kuntakokeiluja hyödyntämällä. Usein myös aluksi kotiin jäävien naisten tavoitteena on siirtyä työelämään. Palvelujen siirtyessä yhä enemmän verkkoon tulee huomioida myös ne asiakkaat, joiden kielitaito sekä digitaaliset taidot ovat puutteellisia.

Maahanmuuttajat ovat keskittyneet pääkaupunkiseudulle ja muihin kasvukeskuksiin. Myös monelle pienemmälle paikkakunnalle ja kasvukeskuksen ulkopuolella toimivalle yritykselle maahanmuuttajien tarjoama työvoimapotentiaali on tärkeä. Työllistymisellä on suuri merkitys siihen, mille paikkakunnalle maahanmuuttajat asettuvat. Kuntaliitto pitää tärkeänä, että myös kasvukeskusten ulkopuolella kiinnitetään huomiota työllistämisen käytäntöihin, työpaikkojen näkyvyyteen, osaamisen tunnistamiseen, työllistymistä tukeviin palveluihin ja eri toimijoiden rooleihin kotouttamisessa.

Selonteossa esitetään työelämän vastaanottavuutta lisääviä toimenpiteitä, muun muassa SIB-malli, työelämän monimuotoisuus -ohjelma sekä Työpaikkasuomi ja Työpaikkaruotsi -koulutukset. Kuntaliitto kannattaa näitä toimenpiteitä.

Nostetaan osaamistasoa vastaamaan muuttuviin osaamistarpeisiin

Ammatillinen koulutus

Aikuisväestön osaamisen kehittämisessä ja osaamistason nostamisessa Kuntaliitto korostaa koulutusjärjestelmän mahdollisuuksia vastata moninaisiin osaamistarpeisiin joustavasti ja työelämälähtöisesti. Erityisesti ammatillisen koulutuksen perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkinnot sekä niiden tutkinnon osat mahdollistavat hyvin aikuisväestön osaamisen kehittämisen ja osaamistason nostamisen myös maahanmuuttajien osalta.

Selonteossa esitetään käyttöön otettavaksi vieraskielisyyteen perustuvaa tekijää ammatillisen koulutuksen rahoituksessa. Kuntaliitto huomauttaa, että

uuden vieraskielisyyteen liittyvän tekijän ottaminen käyttöön ammatillisen koulutuksen rahoituksessa ei lisää ammatillisen koulutuksen rahoitusta. Kertoimien avulla vain kohdennetaan olemassa olevaa rahoitusta. Käytännössä tämä siis tarkoittaa, että uusi kerroin vähentää rahoitusta toisaalla.

Kuntaliitto vaatii, että ammatillisen koulutuksen valtion talousarviossa olevaa määrärahaa korotetaan riittävästi ennen vieraskielisyyteen perustuvan kertoimen lisäämistä ammatillisen koulutuksen rahoituksessa. Kuntaliitto huomauttaa tässä yhteydessä, että ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmä on jo nyt varsin monimutkainen ja sisältää lukuisia eri kertoimia. Lisäksi se on varsin vaikeasti ennakoitava.

Kuntaliitto korostaa mahdollisuutta järjestää opiskeluvalmiuksia tukevia opintoja (OPVA) osana ammatilliseen tutkintoon tai tutkinnon osiin johtavaa koulutusta opiskelijoille. Selonteon toimenpide-ehdotuksen mukaisesti on tärkeää parantaa mahdollisuuksia tarjota ammatillisessa tutkintokoulutuksessa opiskeluvalmiuksia tukevia opintoja kehittämällä opintojen toteutusmuotoja tutkintokoulutuksen yhteydessä.

Yhdistettäessä ammatillisen peruskoulutuksen ja ammatillisen aikuiskoulutuksen lainsäädännöt yhdeksi laiksi ammatillisesta koulutuksesta järjestelmä muuttui siten, että myös aikuisten tulee suorittaa kaikille yhteiset tutkinnon osat. Selonteon mukaan Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) selvityksessä käy ilmi, että yhteisten tutkinnon osien opiskelu on maahanmuuttajataustaisille opiskelijoille ammatillisten tutkinnon osien opiskelua vaikeampaa.

Kuntaliitto esittää selvitettäväksi, kuinka usein uudistuksen myötä myös aikuisille pakolliseksi tulleet yhteiset tutkinnon osat ovat erityisesti aikuisille maahanmuuttajille este tutkinnon suorittamiselle ja työllistymiselle. Asia voitaisiin mahdollisesti ratkaista kehittämällä oppimisvalmiuksia tukevien opintojen sisältöjä siten, että ne voisivat aikuisten osalta korvata tarpeen mukaan kaikille yhteiset opinnot. Tässä yhteydessä Kuntaliitto muistuttaa esimerkiksi aikuislukioiden mahdollisuudesta vahvistaa tosiasiallisia jatko-opintovalmiuksia.

Korkeakoulutus

Kuntaliitto pitää korkeakoulutusta koskevia toimenpiteitä tarkoituksenmukaisina.

Terveyttä ja hyvinvointia sosiaali- ja terveyspalveluilla

Kuntaliitto kiinnittää huomiota siihen, että sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksella tulee olemaan merkittäviä vaikutuksia kotoutumisen edistämisen valtavirtaistamiseen. On tärkeää kehittää eri viranomaisten yhteistyötä yli sektorirajojen sekä yhteistyötä oppilaitosten, kolmannen sektorin toimijoiden, palveluntuottajien ja työnantajien kanssa maahanmuuttajien kestävän kotoutumisen, osallisuuden ja työllistymisen sekä hyvien väestösuhteiden edistämisessä. On tarkasteltava huolellisesti sitä, miten kotoutumisen edistäminen nivoutuu vireillä oleviin uudistuksiin.

Edistetään kotoutumista tukemalla perheitä

Selonteossa esitetään toimenpiteitä, joilla edistetään kotoutumista perheitä tukemalla. Kuntaliitto kannattaa esitettyjä toimenpiteitä.

Kuntaliitto korostaa, että kaikille avoimen nuorisotyön ja ohjaamojen ohella maahanmuuttajanuoria kohdataan myös etsivässä ja kohdennetussa nuorisotyössä. Niissä tavoitellaan nuorten sosiaalista vahvistumista monialaisella ja hallintorajat ylittävällä työotteella ja tuetaan sekä nuorten kiinnittymistä palvelujärjestelmään että vertaisryhmiin. Tähän toimintaan on syytä kiinnittää huomiota myös jatkossa.

Kotoutumisen edistäminen tukemaan osaajien pysyvyyttä ja osallisuutta

Kunnat järjestävät peruspalvelut kaikille kuntalaisille, myös työn perusteella Suomeen muuttaneille sekä heidän perheilleen. Hyvin toimivat palvelut, turvallinen asuinympäristö sekä puolison työllistymismahdollisuudet voivat sitouttaa työperusteiset maahanmuuttajat jäämään pysyvästi alueelle. Kunnat ovat todenneet, että vieraskielisten kuntalaisten palveluihin käytetään noin 1,5 - 2 -kertainen aika kantaväestöön verrattuna. On tärkeää, että kunnilla on riittävät resurssit myös työperusteisten maahanmuuttajien palvelujen järjestämiseen.

Selonteossa esitetään, että Suomeen työhön ja opiskelemaan muuttavien kotoutumista edistetään osana Talent Boost -ohjelmaa. Kuntaliitto pitää tärkeänä sitä, että myös sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö otetaan huomioon työvoiman maahanmuuttoa kehitettäessä. Työperusteisten maahanmuuttajien oleskelulupaprosessia tulee tehostaa.

Vahvistetaan kumppanuuksia ja järjestöjen roolia

Kuntaliitto kiinnittää huomiota siihen, että pyrittäessä niin valtio- kuin kuntatasolla saavuttamaan Agenda 2030:n tavoitteita on keskeistä huomioida erityisesti sosiaalisen kestävyyden näkökulmasta maahanmuuttajien

osallisuuskysymykset. Kotoutumisella on erittäin keskeinen rooli sosiaalisen kestävyyden periaatteen ”leave no-one behind” toteutumisessa. Erityisiä resursseja tulee varata lasten ja perheiden tukemiseen ylisukupolvisen huono-osaisuuden ehkäisemiseksi. Ennaltaehkäisevät palvelut tukevat myös kotoutumisprosessia.

Maahanmuuttajien omia järjestöjä on hyvä tukea integroitumaan vahvemmin osaksi yhteiskuntaa. Niiden toiminta on lähtöisin maahanmuuttajista itsestään ja sitä kautta osallisuus toteutuu niissä vahvasti.

Kuntaliitto toteaa, että kuntatason päätösten vaikutuksia on hyvä arvioida eri näkökulmista, joista kuntalaisnäkökulma on keskeisin. Kun päätös koskee erityisesti maahanmuuttajia, on hyvä tarkastella mitä vaikutuksia päätöksellä on heihin ja mahdollistaa tarvittaessa myös osallisuus ja eri väestöryhmien kuuleminen (Kuntaliiton suositus 2011: Vaikutusten ennakkoarviointi kunnallisessa päätöksenteossa). Tähän työhön kunnilla tulee olla riittävät resurssit.

Kuntaliitto pitää kansalaisyhteiskunnan toiminnan vahvistamista tärkeänä. Järjestöjen tukeminen on keskeistä. Samalla järjestöjen rinnalla on huomioitava myös uudenlaiset, perinteisiin organisaatioihin kiinnittymättömät osallistumisen tavat maahanmuuttajatyössä ja kotoutumisen edistämisessä.

Hyvät väestösuhteet ja osallisuus tukemaan kotoutumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta

Kuntaliitto pitää esitettyjä näkemyksiä kannatettavina.

Tällä hetkellä kunnille ei osoiteta riittävästi resursseja yhdenvertaisuussuunnitteluun. Resurssit tulee turvata, jotta mahdollistetaan laadukas yhdenvertaisuussuunnittelu. Kuntatason tietoa on paikoin liian vähän. Tiedon on oltava maksutonta ja avointa. Nyt kunnat osin keräävät esim. yhdenvertaisuustietoa itse omilla lomakkeillaan. Aikasarjoja ei ole riittävästi saatavilla. Syrjintäkokemuksia on vaikea tavoittaa kyselylomakkein, koska kaikki eivät tunnista rakenteellista syrjintää, vaikka sitä kokevatkin.

Kuntaliitto korostaa, että tarvitaan aktiivisia ja vaikuttavia kansallisen tason toimia sekä kunnille riittävät resurssit rasisminvastaiseen työhön. Tämä tulisi ottaa huomioon myös valmisteilla olevassa rasisminvastaisen ja hyvien väestösuhteiden toimintaohjelmassa.

Kuntaliitto kiinnittää huomiota siihen, että kunnat ovat erilaisia niin väestörakenteen kuin maahanmuuttotilanteidenkin osalta. Maahanmuutto keskittyy suuriin kaupunkeihin ja kasvukeskuksiin. Erityisesti suurissa kaupungeissa eri

väestöryhmien välisten suhteiden säilyminen hyvinä edellyttää, että kaupunginosat ja asuinalueet eivät eriydy liikaa.

Kuntaliitto pitää tärkeänä sitä, että pyritään aktiivisesti purkamaan syrjiviä rakenteita ja lisäämään keinoja monimuotoisuuden edistämiseksi. Tähän työhön tulisi tarjota tukea ja apua sekä osoittaa rahoitusta kaikille toimijoille.

SUOMEN KUNTALIITTO

Anu Wikman-Immonen
erityisasiantuntija